

Klimatkontrakt 2030

Mellan Umeå kommun och myndigheterna
Energimyndigheten, Vinnova, Formas, Tillväxtverket,
Trafikverket, Naturvårdsverket samt Viable Cities.

VERSION 2023

Klimatkontrakt 2030

Innehåll

Klimatkontrakt 2030	4
1. Syftet med Klimatkontrakt 2030	5
2. Parter	5
3. Kommunens åtaganden	5
3.1. Kommunens klimatmål.....	5
3.2. Strategi.....	6
3.3. Organisation och ledning.....	7
3.4. Samverkan med näringsliv, akademi och medborgare.....	8
3.5. Klimatinvesteringsplan.....	10
3.6. Digitalt stöd för genomförandet.....	10
3.7. Innovationsnav för klimatneutrala kommuner.....	11
3.8. Klimatanpassning.....	12
3.9. Klimatsmart mobilitet.....	12
3.10. Rapportering och uppföljning.....	14
4. Viable Cities åtaganden	14
4.1. Samordning Klimatkontrakt 2030.....	14
4.2. Smart policyutveckling.....	15
4.3. Innovation.....	15
4.4. Samordnad finansiering.....	16
4.5. Samspel med EUs mission klimatneutrala städer.....	16
5. Myndigheternas åtaganden	16
5.1. Smart policyutveckling.....	17
5.2. Stöd till forskning, innovation och utveckling.....	17

5.3. Samordnande insatser kring finansiering.....	17
5.4. Deltagande i europeiska initiativ för hållbara städer.....	18
6. Strategiska utvecklingsprojekt 2024.....	19
6.1. Governance.....	19
6.2. Klimatinvesteringsplaner.....	20
6.3. Konkurrenskraft genom omställning.....	20
6.4. Medborgarengagemang.....	21
6.5. Systemdemonstratorer.....	22
6.6. Mission klimatneutrala städer 2030 internationellt.....	22
7. Gemensamt arbete kring uppföljning, utvärdering och uppdatering.....	23
7.1. Viktigaste uppdateringar för kommunen.....	23
7.2. Mest angelägna erfarenheter att dela för kommunen.....	24
7.3. Viktigaste uppdateringar för Viable Cities.....	25
7.4. Viktigaste uppdateringar för myndigheterna.....	27
9. Kontraktet.....	29
Klimatkontrakt 2030.....	30
Bilaga 1 - Länkar till dokument.....	31

Klimatkontrakt 2030

Klimatfrågan är vår tids största utmaning. En samhällsutmaning som är både lokal och global och samtidigt ömsesidigt förstärkande av andra samhällsutmaningar som på ett fundamentalt sätt påverkar samhällets utveckling och hotar förutsättningarna för jorden. De arbetssätt vi hittills använt för att traditionellt utveckla vårt samhälle räcker inte längre. Vi måste arbeta på helt nya sätt. Tillsammans bygger vi en rörelse bland många aktörer i samhället för att nå missionen Klimatneutrala städer 2030 med ett gott liv för alla inom planetens gränser.

Klimatkontrakt 2030 är ett verktyg för att nå detta. Det är ett långsiktigt åtagande som säkrar ett utvecklat samarbete mellan städerna och den statliga nivån. Utgångspunkten för arbetet är att ett ökande antal svenska kommuner och samhällen samlar en bredd av aktörer och mobiliserar på många nivåer – lokalt, regionalt, nationellt, internationellt – för att bana väg för snabbare omställning till klimatneutralitet och hållbarhet i Sverige, Europa och världen. De städer och myndigheter som tillsammans med Viable Cities arbetar med Klimatkontrakt 2030 är föregångare som har ambitionen att bana väg för en bredare omställning som involverar många fler.

Klimatkontrakt 2030 är ett verktyg för att utveckla en mer ändamålsenlig samhällsstyrning vilket benämns som governance. Governance innebär att många aktörer på olika styrvivåer arbetar tillsammans för att gemensamt gå bortom det man som enskild aktör har direkt rådighet över för att förverkliga mål och mission. Det innebär ett systemskifte mot ett helhetstänkande inom offentlig förvaltning och en mer nätverksbaserad styrning.

Governance syftar på processen och strukturen för att styra, leda och reglera en organisation, ett samhälle eller ett system. Det handlar om hur beslut tas, hur mandat och ansvar fördelas, och hur regler och riktlinjer upprätthålls och efterlevs. Det är en komplex process som involverar politiska, ekonomiska, tekniska och sociala aspekter som i sin tur kräver samarbete och engagemang från en bredd av samhällsaktörer.

Klimatkontrakt 2030 skapar ett sammanhang som katalysator för nya, innovativa former av samarbete mellan städer, näringsliv, akademi, forskningsinstitut och civilsamhälle och bidrar därmed till utvecklad governance. Detta stärker förutsättningarna att mobilisera och driva en gemensam hållbar utveckling i en nutid och ett samhälle som i allt högre grad präglas av komplexitet.

Tillsammans bygger vi förmåga steg för steg att ställa om snabbare!

1. Syftet med Klimatkontrakt 2030

Syftet med detta Klimatkontrakt är att öka tempot i klimatomställningen i städer inom ramen för Agenda 2030 och samtidigt bidra till en fortsatt återhämtning och utveckling av svensk ekonomi i en tid som präglas av flera sammanlänkade kriser.

Klimatkontraktet uttalar parternas avsikt att höja ambitionen inom hållbar stadsutveckling och klimatomställning. Klimatkontraktet ger även Sverige och svenska städer goda förutsättningar att vara internationella föregångare i städernas klimatomställning. Detta ska uppnås genom ömsesidiga och långsiktiga åtaganden om insatser från de undertecknande statliga myndigheternas, innovationsprogrammet Viable Cities och kommunens sida.

2. Parter

Parter i Klimatkontrakt 2030 är:

- Umeå kommun.
- Myndigheterna: Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Naturvårdsverket, Statens Energimyndighet (Energimyndigheten), Tillväxtverket, Trafikverket och Verket för innovationssystem (Vinnova).
- Strategiska innovationsprogrammet Viable Cities¹.

3. Kommunens åtaganden

3.1. Kommunens klimatmål

Umeå kommun har fastställda miljömål som beslutades februari 2020 av en bred majoritet i kommunfullmäktige. De klimatrelaterade miljömålen för Umeå kommunkoncern är:

- Umeås konsumtionsbaserade klimatpåverkan minskar till 2 ton CO₂-ekvivalent per person till år 2040 och 1 ton till år 2050.
- Umeå ska vara klimatneutralt 2040², d v s ha nettonoll utsläpp av växthusgaser.

¹ Viable Cities är ett strategiskt innovationsprogram som finansieras av Energimyndigheten, Vinnova och Formas. Programmet har en löptid från 2017 till 2030 och har cirka 130 medlemmar, Värddorganisation är KTH.

² Enligt nationella klimatmålen. Minskningstakten ska ske på ett sådant sätt att Umeå kommuns utsläppsutrymme inte överskrids. Utsläppsutrymmet utgår ifrån Parisavtalet och beräknas utifrån bästa tillgängliga forskning. Klimatneutralt Umeå innebär att senast år 2040 ska Umeå inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Målet innebär att utsläppen av växthusgaser från Umeå ska vara minst 85 procent lägre år 2040 än utsläppen år 1990.

- Umeå kommunkoncern ska vara klimatneutral 2025, d v s ha nettonoll utsläpp av växthusgaser
- Transporternas klimatpåverkan i Umeå ska minska. Det ska ske genom att drivmedlen är fossilfria år 2030 och att det hållbara resandet ökar.
- År 2025 är andelen resor med kollektivtrafik, cykel eller till fots tillsammans minst 65 procent av alla resor för boende inom Umeå tätort.

3.2. Strategi

Umeås tillväxt ska klaras med social, ekologisk, kulturell och ekonomisk hållbarhet med visionen om 200 000 medborgare år 2050. Det inriktningsmålet konkretiseras i andra inriktningsmål:

- Umeå ska vara klimatneutralt till 2040.
- Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden.
- Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället såväl som sina egna liv.

Inriktningsmålen är basen för kommunens planering och konkretiseras i översiktsplanen³, vilken i sin tur utgör en integrerad strategi där klimatomställning, klimatanpassning och social hållbarhet skapar och möjliggör en helhet i stadsplaneringen för hela Umeå.

Umeå kommun planerar för en stad som håller ihop, med en närhetsprincip som ger förutsättningar till service, hållbart resande och hög trivsel. Genom att aktivt arbeta med blandade bostadstyper och upplåtelseformer skapas förutsättningar för social hållbarhet. Nya stadsdelar planeras för att möjliggöra en hållbar livsstil och befintliga stadsdelar kompletteras med nya funktioner och service. Det är i stadsdelarna som planering, strategier och målsättningarna konkretiseras i form av till exempel tekniska lösningar och sociala innovationer, men när investeringsplaner och affärsmodeller tar form ser vi inte bara till den enskilda lösningen eller stadsdelen.

Systemperspektivet lägger grunden för samverkan, där lösningar för resurseffektivitet, energiförsörjning, hållbar mobilitet, återbruk, digitalisering och social hållbarhet ska vävas samman.

För att uppnå en hållbar tillväxt och klimatmålen är Umeås arbete med social och kulturell hållbarhet centralt. I takt med att staden växer är det viktigt att löpande ta vara på kvaliteter och värna om betydelsen av lokal platsidentitet och socialt kapital. Här är Umeå kommuns unika kartläggning genom omfattande stadsdelsdialoger⁴

³ <https://www.umea.se/oversiktsplan>

⁴ <https://www.umea.se/stadsdelsdialog>

och ett viktigt och brett kunskapsunderlag för att fortsätta planera och stärka stadsdelarna utifrån invånarnas behov.

Umeå har stora möjligheter i omställningen utifrån ett territoriellt perspektiv. Viktig riktning är att främja omställningar som minskat resande, utöka möjligheter att använda cykel och kollektivtrafik, elektrifiering av transporter och energieffektivisering i byggnader genom en kombination av proaktiva tekniska åtgärder och beteendeförändring. Dessa omställningar har stora potentialer i utsläppsminskningar och visar även på stora samhällsekonomiska vinster för Umeå.

De konkreta åtgärder som Umeå kommunkoncern ska prioritera för att lyckas med klimatomställningen och minska utsläppen av växthusgaser finns specificerade i *Åtgärdsprogram för Umeå kommuns miljömål (inklusive klimatmålen), 2022–2025*⁵, vilket antogs av kommunfullmäktige i november 2022. Förutom åtgärdsprogrammet för miljömålen är beslutade program som Kollektivtrafikprogram, Cykeltrafikprogram och Åtgärdsprogram för renare luft viktiga strategiska dokument för kommunkoncernens arbete.

3.3. Organisation och ledning

För att nå klimatmålsättningarna krävs en ledning och styrning som kan prioritera och följa upp arbetet på ett effektivt sätt. Umeås kommunfullmäktige har beslutat om nya riktlinjer för aktiverande styrning som skapar förutsättningar för omställningskapacitet i hela kommunkoncernen.

Kommunfullmäktige tydliggör i planeringsdirektiv och budget ansvar för genomförandet av målet Umeå ska vara klimatneutralt till 2040 med ett tillhörande styrande program⁶ för målsättningen (första beslut i Budget för 2023 och plan för 2024–2026). Kommunfullmäktige har enligt samma struktur även antagit program för social hållbarhet och tillväxt. Samtliga program verkar gemensamt för en systemförändring där de holistiska perspektiven integreras i kommunens beslutsprocesser.

Ett program fungerar som en konkretisering och inramning av målsättningen och omfattar nya eller befintliga planer, strategier, projekt, tilläggsuppdrag, samverkansavtal och överenskommelser som är väsentliga för att nå målsättningen. Program för Klimatneutrala Umeå 2040 ska säkerställa att hela organisationen, inklusive de kommunala bolagen gemensamt styr mot att nå målen. Under 2023 har arbetet fokuserat på att formera organisation och uppföljningsmetoder liksom att arbeta med samhällsekonomiska netto-kostnadsanalyser av nödvändiga investeringar/omställningar för hållbar tillväxt och välfärd vilket inkluderar investeringar för klimatomställning.

⁵ [Åtgärdsprogram för Umeå kommuns miljömål 2022–2025 \(umea.se\)](#)

⁶ [Planeringsdirektiv, budget och investeringar 2024 \(umea.se\)](#)

Kommunfullmäktige har även beslutat om ett antal tilläggsuppdrag för att öka takten i klimatomställningen, bland annat att kommunstyrelsen har i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett inrättande av ett klimatpolitiskt råd.

3.4. Samverkan med näringsliv, akademi och medborgare

I december 2022 anslöt 37 aktörer från näringsliv, offentlig sektor, civilsamhälle och akademi till Umeå klimatfärdplan – en gemensam kraftsamling och strategiskt partnerskap för Umeås klimatomställning, som möjliggör gemensamma prioriteringar och nya samarbeten för att minska klimatutsläppen och ta ansvar för Umeås del av genomförande av Parisavtalet. Umeå kommun driver i sammanhanget utvecklingen av olika stödfunktioner, exempelvis omställningsfunktion och uppföljningsverktyg som utvecklas gemensamt inom satsningen Klimatneutrala Umeå 2030.

Sista november 2023 genomförs det årliga klimattoppmötet inom Umeå klimatfärdplan där bland annat 15 nya anslutna organisationer uppmärksammas och andra initiativ under 2023 är:

- Möten i s.k. leadgrupper inom alla fokusområden samt strategisk grupp för utveckling av arbetssätt, uppföljning och effektiva åtgärder
- Aktiviteter som klimatfärdplansverkstäder, speeddatingevent, tematiska och enskilda träffar samt info hos olika företagsnätverk

Umeå kommun satsar strategiskt på medborgarengagemang för omställning och lägger särskilt fokus på utvecklingen av Umecom⁷, Umeås medborgarverkstad, ett community där aktörer i staden samlas för att tillsammans vara del i att lösa samhällsutmaningar. En tydlig satsning under 2023 har varit att testa och utveckla Umeå together⁸, en metod att samordna, genomföra och finansiera lokala initiativ genom community funding på plattformen Open Collective Europe.

Satsningarna inom Umecom och Umeå together liksom samarbete med Coompanion Västerbotten och Umeå universitet med flera parter på plattformarna Mötesplats Social Innovation⁹, Social innovation i Norr¹⁰ och Umeå klimatfärdplan är alla en del av Umeås fokus på innovation med kommunens Vinnovafinansierade innovationsplattform SPIS, Social Progress Innovation Sweden i fokus. Innovationsarbetet inom omställning fortsätter med bland annat etablering av innovationsmiljön Testhuset som mötes- och utvecklingsplats för kommunkoncernen och alla samhällsaktörer.

⁷ <https://umecom.se/>

⁸ <https://opencollective.com/umea-together>

⁹ <https://socialinnovation.se/>

¹⁰ <https://socialinnovationinorr.se/>

Umeå har ett starkt föreningsliv och en stor andel av invånarna är engagerade i en eller flera föreningar. Umeå kommun har under flera år arbetat med konceptet Miljöskjutsar där föreningar kan ansöka om medel för att genomföra aktiviteter som främjar klimatneutralitet och Agenda 2030. Under 2023 har det Formasfinansierade projektet Föreningssamverkan för klimatneutralitet startats upp med syftet att tillsammans med engagerade föreningar utveckla kommunens samverkans- och omställningsförmåga.

Umeå kommunkoncern har initierat och ingår i flera plattformar, nätverk och initiativ för att möjliggöra klimatomställningen tillsammans med näringslivet, civilsamhället och akademi. Några exempel:

- Umeå kommun har ingått flertalet partnerskap med aktörer för stärkt samverkan, ex. ett strategiskt partnerskap med Umeå universitet, en samverkansöverenskommelse med SLU, ett innovationspartnerskap för Umeå tillsammans med Umeå universitet, SLU, Region Västerbotten, RISE och Länsstyrelsen samt ett regionalt innovationspartnerskap tillsammans med aktörer i de fyra nordligaste länen. Partnerskapen är en viktig del av Umeås omställningsfunktion, där nya samarbeten och projekt kan formas för att bidra till klimatomställningen.
- Nätverk och råd: Umeå kommun har lång tradition med att arbeta i nätverk och råd för att möjliggöra och stärka samarbete med olika aktörer, exempelvis Nätverket för hållbart byggande och förvaltande¹¹, Nätverket för mat och klimat i norr¹², Industrirådet och Biofuel Region¹³.
- Logistiskt nav i Arktis: De stora satsningarna på Umeå hamn, järnväg som Norrbottenbanan, och fossilfritt flyg samt samarbetet inom initiativet Northern Access¹⁴ med flertalet stora aktörer möjliggör effektiva intermodala transporter till och från regionen liksom sömlösa logistik tjänster, miljövänliga transporter och hållbara etableringsmöjligheter.
- Grön industri i Umeåregionen: Umeå kommunkoncern samverkar med den etablerade industrin om Umeå Eco-Industrial Park¹⁵ för att skapa ett världsledande centrum för grön innovation inom miljöteknik, återvinning och energi.
- Cirkulär ekonomi: Umeå kommunkoncern samverkar brett med näringslivet, universitetet och civilsamhället för cirkulära lösningar. Ett exempel är RE:Start, där flera aktörer samarbetar för att främja cirkulära handelsplatser, ett annat är samverkansprocessen för att förenkla cirkulärt byggande och beslut om att under 2024 etablera ABC, en återbruksmarknad för byggmaterial.

¹¹ <https://hallbarahus.se/>

¹² Nätverket Mat & Klimat i norr - Umeå kommun (umea.se)

¹³ <https://biofuelregion.se/>

¹⁴ <https://www.northernaccess.se/>

¹⁵ <https://inab.umea.se/vad-vi-gor/projekt/umea-eco-industrial-park>

- Digital Impact North¹⁶: En digital innovationshubb, etablerad för att bidra till norra Sverige som en av Europas ledande regioner inom IT, artificiell intelligens och digitalisering, känd för att leverera och attrahera genom gränsöverskridande samverkan. Sedan hösten 2023 är Digital Impact North en del av det europeiska digitala innovationshubbnätverket EDIH.
- North Sweden Cleantech¹⁷: En regional innovations- och exportplattform inom grön teknik, ren energi och hållbara lösningar från norra Sverige och Vasaregionen, där organisationerna tillsammans skapar framtidens klimatsmarta innovationsplats.

3.5. Klimatinvesteringsplan

Under 2023 har kommunkoncernen bedrivit ett centralt arbete tillsammans med Material Economics / McKinsey, där samhällsekonomiska nettokostnadsanalyser av investeringar i omställning för hållbar tillväxt och välfärd har tagits fram, med starkt fokus på klimatomställning. Olika scenarios har utarbetats över vilka och hur stora omställningar som krävs, vilka breda samhällsekonomiska nyttor och utsläppsminskningar omställningarna kan ge och vad de kostar. Under 2024 fortsätter utvecklingsarbetet inom kommunkoncernen och i samverkan med andra aktörer inom offentlig sektor, näringslivet och akademien, både lokalt i Umeå, nationellt och inom EU.

Arbetet tillsammans med Material Economics är basen för det scenariobaserade arbetssätt som kommunkoncernen och lokala aktörer fortsätter utveckla under 2024. Det handlar om att tillsammans identifiera och prioritera omställningar och åtgärder som är drivande mot visionen om det goda livet i ett framtida klimatneutralt, socialt hållbart och hållbart växande Umeå – i linje med kommunens inriktnings-, miljö- och klimatmål. Därför används begreppet investeringar för hållbar tillväxt och välfärd i stället för klimatinvesteringsplaner, eftersom det är just investeringar för det goda livet i framtidens Umeå det handlar om och inte enbart investeringar i klimatomställning.

Umeå kommun har under 2023 även deltagit i nationella dialoger med Viable Cities och myndigheterna kring utvecklingen av analyser av investeringar för omställning (klimatinvesteringsplaner) liksom aktivt tagit del av NetZeroCities stöd omkring investeringsplanering och finansiering som en del av EU-missionen 100 klimatneutrala städer och arbetet med Climate City Contract.

3.6. Digitalt stöd för genomförandet

Umeå kommuns arbete med digitalisering bygger en grundläggande förmåga att utveckla nya arbetssätt och initiativ inom organisationen och i partnerskap med andra aktörer. Digitaliseringen är en viktig möjliggörare för att effektivisera

¹⁶ <https://digitalimpactnorth.se/>

¹⁷ <https://www.northswedencleantech.se/sv/>

kommunkoncernens interna och externa processer, men också för att radikalt ställa om verksamheter och beteenden för förnyelse av hela samhället.

Digitala lösningar och framväxande teknologier behöver möta de utmaningar kommunkoncernen står inför och skapa förutsättningar för såväl nya affärsmodeller som kunderbjudanden. Förmågan att arbeta datadrivet behöver också stärkas för att kunna tillhandahålla bättre underlag för beslut, följa upp effekter av genomförda satsningar men också för att kunna hitta mönster och prediktera framtiden. En ökad tillgång och bättre struktur kring data skapar också förutsättningar för exempelvis maskininlärning och AI.

Umeå kommuns arbete med att strukturera och klassificera stadens verksamhetsinformation kommer att fortsätta, liksom tillgängliggörandet av data via Umeås öppna data plattform¹⁸. Under 2023 har initiativet "Umeå Open Data Challenge" lanserats där innovativa idéer och applikation tagits fram för att stödja klimatåtgärder och kommunen har även i samverkan med leverantören fortsatt att utveckla det digitala verktyget ClimateOS som möjliggör en systematik och visualisering av emissionsdata, omställningar och scenariobyggande.

Tillsammans med Umeå och Kalmar kommun har SEI utvecklat det digitala verktyget Konsumtionskompassen¹⁹, som nu kan användas av Sveriges kommuner för att illustrera, analysera och minska utsläppen från sin konsumtion ner på postnummernivå. Umeå kommun är även med i ett beviljat projekt för fortsatt utveckling av verktyget.

För att få önskad effekt av digitaliseringen behövs också en utvecklad kultur och ett förändrat ledarskap som är möjliggörande för omställning. Kommunen har exempelvis pågående initiativ kring innovationsledning och har också etablerat en innovationsmiljö, Testhuset, där kommunkoncernens och stadens aktörer kan mötas för att utveckla sina idéer och arbeta med gemensamma utmaningar.

3.7. Innovationsnav för klimatneutrala kommuner

Som den största staden i norra Sverige vill Umeå fungera som innovationsnav och stödja arbetet med klimatneutrala städer och regioner. Genom att ta vara på Umeås erfarenhet av att delta i innovationsprocesser, projekt och nätverk regionalt, nationellt och internationellt kan vi bidra till den regionala utvecklingen, vilket bland annat kommer ske genom en fortsatt satsning på New European Bauhaus. Även inom ramen för EU-missionen 100 klimatneutrala och smarta städer 2030 kommer Umeå

¹⁸ <https://opendata.umea.se/>

¹⁹ <https://www.sei.org/tools/konsumtionskompassen/>

verka för att det ska skapas möjligheter för norra Sverige, bland annat är Luleå en så kallad Twinning city inom Umeås Pilot City Project North Star²⁰.

En viktig plattform är den gemensamma strategin för hållbar stadsutveckling inom Thriving Northern Cities, där fem av de största städerna i norra Sverige; Luleå, Umeå, Örnsköldsvik, Sundsvall och Östersund, samarbetar. Umeå har även ett starkt samarbete med Vasa i Finland och en politiskt beslutad, gemensam utvecklingsstrategi som handlar om näringslivsfrågor, talangattraktion, livsmiljöer och upplevelser.

3.8. Klimatanpassning

Umeå kommun har en föränderlig översiktsplanering och arbetar med att göra nya fördjupningar för olika områden i behov av förändring. Inriktningen är att arbeta där behoven är som störst eller göra tillägg för en fråga som inte är tillräckligt behandlad. Klimatanpassning är en integrerad del i översiktsplanen med tillhörande fördjupningar och strategier.

Umeå kommun har ett behov av att stärka kopplingen och samordningen mellan åtgärder för klimatanpassning och omställningen till klimatneutralitet. Klimatsäkerhet är ett växande område som kräver mer fokus i ett klimat under förändring och där extremväder blir mer vanligt. Det är viktigt att åtgärderna stödjer varandra och andra strategiska målsättningar. Det kan vara i allt från att klimatanpassa byggnader, till stadsträd och grönytor som både kan bidra till en social hållbar stad, klimatneutralitet och klimatanpassning samtidigt.

Ett konkret exempel är tilläggsuppdraget från kommunfullmäktige där Fritidsnämnden har uppdraget att i dialog med föreningslivet genomföra en analys av de verksamhetsmässiga konsekvenserna av framtida klimatförändringar, med särskilt fokus på fritidssektorns behov och förutsättningar när det gäller vintersporten.

Umeå kommun har skrivit under och är med i EU:s mission för klimatanpassning. Arbetet inom missionen ska leda till bättre förståelse för klimatrisker, bättre förberedelse och test av innovativa lösningar för klimatanpassning. Umeå ser möjligheter med och välkomnar diskussioner om hur missionen för klimatanpassning och – klimatneutralitet kan samverka på europeisk och nationell nivå.

3.9. Klimatsmart mobilitet

Över hälften av klimatutsläppen i Umeå kommer från området resor och transporter, som därför är centralt att ställa om för att nå klimatmålen. Umeå kommun har genom studier och testbäddar skapat sig ett kunskapsunderlag om kön, socioekonomi, geografiska skillnader, normer och värderingar med koppling till

²⁰ <https://netzerocities.eu/umeas-pilot-city-activity-the-north-star/>

mobilitet. Den kunskapen är värdefull för att kunna åstadkomma varaktigt förändrade resvanor och skapa ett hållbart mobilitetssystem i hela Umeå.

Umeå kommun har länge arbetat för ett mer effektivt och klimatsmart mobilitetssystem. Översiktsplanen och dess integrerade trafikstrategi styr mot en stadsplanering där hållbara färd sätt är prioriterade. Umeå kommun utgår från sex utvecklingsstrategier²¹ för en kommun som håller ihop och där merparten av tillväxten sker inom en femkilometersradie samt i kollektivtrafiknära lägen på landsbygden. Det skapar förutsättningar för de hållbara färd sätten buss, cykel och gång samtidigt som tidigare motortrafikleder genom centrala Umeå omvandlas till stadsgator (Innanför ringleden²²).

Resultaten från 2022 års stora resvaneundersökning i TravelVu har sammanställts under 2023 och gett förnyade insikter i Umeåbornas resvanor och förändringar från tidigare undersökningar. Resultaten visar bland annat att korta bilresor som har stor potential att ersättas med hållbara transportmedel till stor del görs av män och personer boende i tätort. Andra viktiga insikter om olika gruppers resande liksom resande inom och mellan olika stadsdelar ger sammantaget goda beslutsunderlag till utformning och prioritering av insatser för ett mer hållbart resande.

Genom det kommunala infrastrukturlöset INAB drivs initiativet Northern Access²³ tillsammans med bland andra Kvarken Ports, Region Västerbotten och Wasaline. Northern Access beskriver ett logistiskt nav där nord och syd möter öst och väst och som utgår från Umeå som knutpunkt i ett av norra Europas mest expansiva områden. Northern Access ska möjliggöra effektiva intermodala transporter till och från regionen liksom sömlösa logistik tjänster, miljövänliga transporter och hållbara etableringsmöjligheter.

Umeås geografiska läge, det exportintensiva näringslivet och avancerad forskning vid universiteten är viktiga aspekter när det gäller effektiva och tillförlitliga transporter lokalt, nationellt, regionalt och internationellt t/r Umeåregionen. Samtidigt har Umeå ett högre konsumtionsbaserat utsläpp från flyget än ett nationellt genomsnitt. Det gör flygets klimatställning till en viktig fråga och tillsammans med Swedavia, RISE och Biofuel-region arbetar Umeå kommun med hur norra Sverige kan bidra till flygets omställning, genom projektet Fossilfritt flyg i norra Sverige, FFFLY²⁴. Insikterna från projektet omsätts bland annat i aktiviteter inom Umeå klimatfärdplan liksom en förnyad ansökan om fortsatt arbete om flygets omställning (om beviljat, start 2024).

²¹ [Strategier för hållbar tillväxt - Umeå kommun \(umea.se\)](https://www.umea.se/om-umea-kommun/strategier-for-hallbar-tillvaxt)

²² [Innanför ringleden - Umeå kommun \(umea.se\)](https://www.umea.se/om-umea-kommun/innanfor-ringleden)

²³ <https://www.northernaccess.se/>

²⁴ <https://biofuelregion.se/projekt/fossilfritt-flyg-i-norra-sverige/>

3.10. Rapportering och uppföljning

Genom kommunfullmäktiges beslut om inriktningsmål och arbetet inom Program för Klimatneutrala Umeå 2040 utvecklas och möjliggörs en koordinerad och sammantagen uppföljning på klimatområdet i Umeå: på intern kommunkoncernnivå, inom Umeå klimatfärdplan liksom rapportering till aktörer på nationell, EU och internationell nivå. En första rapport för Program för Klimatneutrala Umeå 2040 har tagits fram som en del av delårsbokslutet och ingår därefter i årsredovisningen för 2023. Även uppföljning av kommunens miljömål inklusive klimatmål ska genomföras och blir en del av årsredovisningen.

Både inom Program för Klimatneutrala Umeå 2040 och Åtgärdsprogram för Umeå kommuns miljömål 2022–2025 finns fastställda indikatorer för klimatområdet. Dessa ska utvecklas och konkretiseras ytterligare under 2024 och koordineras med utvecklingen av uppföljningsarbetet inom Umeå klimatfärdplan. Här samarbetar ett antal anslutna organisationer tillsammans med kommunen för att hitta de mest relevanta metoderna för uppföljning, årshjul och styrdokument, som bidrar till att visualisera och driva färdplansarbetet framåt.

4. Viable Cities åtaganden

Innovationsprogrammet Viable Cities genomförs i bred samverkan, för att bidra till att ställa om till klimatneutrala städer 2030 som en del i det svenska åtagandet att uppfylla mål i Agenda 2030 och Parisavtalet. I detta ingår att vara internationella föregångare i städers omställning.

Viable Cities arbetar med en bredd av aktörer på tvärs över vetenskapliga discipliner, branscher och samhällssektorer. Det kopplar samman excellenta forskningsmiljöer med stora och små företag inom en rad branscher samt offentliga verksamheter och civilsamhällesorganisationer.

Inom ramen för den roll som Viable Cities har som strategiskt innovationsprogram kommer programmet att verka för följande:

4.1. Samordning Klimatkontrakt 2030

Det sker nu en allt snabbare mobilisering kring omställningen lokalt, nationellt och internationellt där klimatkontrakten används som verktyg. Det kräver en bättre förmåga att samordna arbetet och kontinuerligt vidareutveckla kontrakten för att åstadkomma; uppskalning, breddning, replikerbarhet, prioritering samt en mer effektiv samordning av möten och dialoger mellan aktörerna.

Viable Cities programkontor utvecklar därför en samordningsfunktion för Klimatkontrakt 2030 i Sverige för att ytterligare stödja processen med klimatkontrakt där myndigheternas, kommunernas och övriga relevanta aktörers åtaganden utvecklas och vässas steg för steg. Detta görs parallellt med insatser för implementering och skalning för att på ett bättre sätt att driva på omställningen. Samordningsfunktionen ska stödja uppbyggnaden av aktörernas gemensamma förmåga till omställning från kunskap till implementering och utveckla processen för klimatkontrakten till nästa nivå – såväl i ett lokalt, nationellt som internationellt sammanhang.

Samordningsfunktionen ska höja kunskapen och skapa bättre möjligheter för kommuner och aktörer att på lokal nivå dra nytta av och utveckla arbetssätt för att tillvarata de omfattande policypaketet på EU-nivå som är ett resultat av European Green Deal (exempelvis Fit for 55 och taxonomiförordningen för hållbara investeringar).

4.2. Smart policyutveckling

Viable Cities avser fortsatt vara en mobiliserande aktör kring policy och regelverk med tillhörande insatser inom smart policyutveckling. Dels handlar detta om att ge kommuner bättre överblick avseende nuvarande och kommande svensk och europeisk lagstiftning, regler och normer av relevans för städernas klimatomställning (exempelvis policypaketet Fit for 55). Dels innefattar det processtöd för förändring av regelverk och normer för att i praktiken underlätta klimatomställningen. Detta kopplar till myndigheternas åtaganden (se avsnitt 5.1) samt utvecklingsarbetet kring systemdemonstratorer (se avsnitt 6.5).

4.3. Innovation

Viable Cities avser utveckla sin roll som föregångare och intermediär (systemkopplare, mellanrumsledare, gränsgångare) för att stärka de koordinerande, mobiliserande och faciliterande insatserna i det framväxande ekosystemet för missionen om Klimatneutrala städer med ett gott liv för alla inom planetens gränser.

För att underlätta för kommuner att implementera innovation som påskyndar klimatomställningen, kommer Viable Cities bidra med kompetensnätverk och processtöd, bland annat genom att kroka arm med andra strategiska innovationsprogram i den fortsatta utvecklingen av Klimatkontrakt 2030. Det gäller framför allt inom mobilitet, energi, byggd miljö, cirkulär ekonomi, hälsa och digitalisering. Utifrån samarbetsavtalet som finns med det strategiska innovationsprogrammet Drive Sweden kring klimatsmart mobilitet kommer samverkan utvecklas ytterligare med såväl städer som myndigheter kring detta område, inte minst med Trafikverket. Inom digitalisering för klimatomställning kommer arbetet utvecklas vidare med det nyligen inrättade Urban Twin Transition Centre.

4.4. Samordnad finansiering

Viable Cities kommer på följande sätt understödja kommuners behov av finansiering av klimatomställning och verka för samarbete och synergi mellan myndigheter och andra aktörer som finansierar klimatomställning och hållbar stadsutveckling.

- Viable Cities kommer fortsätta arbeta med utvecklade former för finansiering kopplat till Klimatkontrakt 2030 med de 23 städerna och de sex myndigheterna som är involverade i detta.
- Viable Cities kommer tillsammans med myndigheterna utveckla arbetet inom samordnad finansiering genom olika insatser som pågår inom området hållbar stadsutveckling, se 5.3 Samordnad finansiering.
- Viable Cities arbetar vidare med att utveckla former för klimatinvesteringsplaner för städer med sikte på att stödja samtliga städer i satsningen Klimatneutrala städer 2030 samt som en del i det internationella arbetet med missionen och tillgängliggöra insikter och verktyg för många fler.

4.5. Samspel med EUs mission klimatneutrala städer

Viable Cities samverkar nära med de stödstrukturer som byggs upp kring EUs mission om klimatneutrala städer 2030 – såväl plattformen för genomförande av EUs mission, NetZeroCities som CapaCITIES, som syftar till att bygga nationella plattformar i fler länder, som partnerskapsprogrammet Driving Urban Transitions (DUT). Viable Cities är också delaktiga i diskussionen på EU-nivå om närmare samverkan och synergier med system-missionen om klimatanpassning (Adaptation to Climate Change), liksom med "New European Bauhaus".

5. Myndigheternas åtaganden

Myndigheterna åtar sig att samverka inom ramen för Klimatkontrakt 2030.

Myndigheterna bidrar på så sätt till syftet med det missionsdrivna arbetet att ställa om till klimatneutrala städer 2030 med ett gott liv för alla inom planetens gränser.

Under 2024 fortsätter myndigheterna att utveckla stödjande strukturer och nya arbetssätt för en mer sammanhållen, strategisk och lärande utvecklingsprocess. I denna fungerar Rådet för hållbara städer som ramverk och strategiskt forum för myndighetssamverkan, Svensk modell för Hållbar utveckling, som operativ plattform för myndighetssamverkan och Klimatkontrakt 2030 som gemensamt innovations- och testlabb för de 23 städerna och myndigheterna.

Som en del av det kommer Klimatkontraktmyndigheternas innovationsteam tillsammans ansvara för att driva följande innovationsprocesser: Policylab (5.1),

Systemdemonstratorer (5.2) och Lokal portföljanalys (5.3). Arbetet innebär även medverkan i Transition Lab som Viable Cities faciliterar. Myndigheterna avser att på Arena klimatkontrakt, mötesplatsen för dialogverkstad mellan kommunerna och myndigheterna, under 2024 särskilt fokusera på utvecklingen av Klimatkontrakt 2030 som innovation av governance. (se 6.1)

Myndigheterna åtar sig att fortsätta det gemensamma arbetet kring följande utveckling under 2024 för att stödja kommunernas klimatomställning:

5.1. Smart policyutveckling

Tillsammans med kommunerna samverkar myndigheterna för att identifiera och bidra till utvecklingen mot mer ändamålsenliga regelverk och andra styrmedel för hållbar stadsutveckling och klimatomställning samt öka förståelse och kunskap om befintliga regelverk. Med kommunernas utvecklingsbehov i en accelererad klimatomställning som fokus, ska processen fortsatt bygga på proaktiv dialog och ömsesidigt lärande.

Under 2024 fortsätter arbetet med policylabb inom ett eller flera av de identifierade utmaningsområdena: inkluderande och hälsofrämjande mobilitet, markanvändning och markanvisning, energiplanering- och energieffektivisering samt cirkulära resurs- och materialflöden. Ett gemensamt utvecklings- och planeringsarbete pågår genom samverkan och dialoger för att förtydliga policyutmaningar och identifiera huvudaktörer, samt säkerställa omställningspotential av policylabb.

5.2. Stöd till forskning, innovation och utveckling

Myndigheterna finansierar insatser för forskning, innovation, utveckling och systeminnovation som stödjer en snabbare klimatomställning. Myndigheternas stöd riktar sig till olika typer av forskning, innovation, tillämpning och demonstration och till viss del investeringsstöd. Stöd tillhandahålls genom öppna utlysningar och andra former såsom till exempel beställarnätverk, behovsägarnätverk och innovationsupphandling.²

Under 2024 åtar sig myndigheterna att fortsatt utveckla och finansiera nya typer av insatsformer, såsom: Systemdemonstratorer för klimatneutrala städer, (Läs mer under 6.5) och Urban Twin Transition Center²⁵ för digitalisering som ger bättre stöd för städernas klimatomställning.

5.3. Samordnande insatser kring finansiering

Myndigheterna utvecklar löpande samordningen kring insatser som pågår inom hållbar stadsutveckling och klimatomställning för att skapa bättre framförhållning och samlad information.

²⁵ Se [pressmeddelande från Internetstiftelsen](#)

Baserat på den innovationsprocess om metodutveckling för lokala portföljanalyser som genomfördes 2023 avser myndigheterna att under 2024 leverera sammanställda utdata från vissa av myndigheternas finansiering till samtliga 23 kommuner. Innovationsarbetet kommer även att fortsätta under 2024 i syfte att dels höja kvaliteten och täckningen av levererade data, dels genom ett eller flera fördjupningsprojekt i samarbete med vissa intresserade kommuner för att effektivisera processen och öka nyttan hos mottagarna. Det långsiktiga målet med portföljanalyserna är att arbetet ska bidra i arbetet med städers klimatinvesteringsplaner.

Hållbarstad.se är Rådet för hållbara städers gemensamma webbplats. Här har myndigheterna åtagit sig att löpande publicera information om finansieringsmöjligheter och utlysningar samt samlat kunskapsstöd från alla ingående myndigheter som är med i Rådet för hållbara städer²⁶.

5.4. Deltagande i europeiska initiativ för hållbara städer

Myndigheterna ingår och arbetar med flera olika europeiska initiativ för att stödja utvecklingen av hållbara städer och samhällen.

I arbetet med att stödja svenskt deltagande i forskningsprogrammet Horisont Europa 2021–2027 ingår att bidra i utformning av utlysningar och aktiviteter samt informera och ge råd till aktörer som planerar att delta i ansökningar i olika europeiska satsningar. Myndigheterna samverkar även i genomförandet av EU:s regionala utvecklingsfond 2021–2027 med insatserna för hållbar urban utveckling.

Myndigheterna fortsätter medverka i partnerskapet Driving Urban Transitions to a Sustainable Future (DUT) där utlysningar och andra aktiviteter inom området hållbar stadsutveckling kommer att vara aktuellt under de kommande åren samt EU-kommissionens satsning "New European Bauhaus";²⁷ European Urban Initiative (EUI)²⁸ och Urbact²⁹.

Myndigheterna bidrar även för att utveckla stödjande funktioner för de städer som valts ut att ingå i missionen på EU-nivå om 100 klimatneutrala städer 2030. Ett exempel är programmet "CapaCITIES"³⁰. Genom "CapaCITIES" initieras och

²⁶ Boverket, Energimyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Formas, Länsstyrelserna, Myndigheten för delaktighet, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, ArkDes (Statens centrum för arkitektur och design) Statens konstråd, Sveriges Kommuner och Regioner, Tillväxtverket, Trafikverket och Vinnova

²⁷ New European Bauhaus lyfter fram betydelsen av estetiska, sociala och kulturella värden i den gröna omställningen

²⁸ European Urban Initiative, är en hubb för hållbar stadsutveckling på EU-nivå. EUI ska erbjuda stöd till städer för att förbättra och öka sin kapacitet i att utforma strategier, policyer och projekt för hållbar stadsutveckling. (urban-initiative.eu)

²⁹ Urbact är ett europeiskt samarbetsprogram för utbyte och lärande inom hållbar stadsutveckling, Tillväxtverket.

³⁰ Energimyndigheten och Viable Cities deltar

stärks nationella förändringsprocesser för att etablera nationella nätverk och styrningsstrukturer.

6. Strategiska utvecklingsprojekt 2024

De strategiska utvecklingsprojekten är viktiga acceleratorer för framväxten av ett ekosystem kring missionen om Klimatneutrala städer 2030 och utgör en gemensam plattform och arena för samverkan och lärande.

Under 2024 kommer följande strategiska utvecklingsprojekt att bedrivas inom Viable Cities Transition Lab, med syfte att vid den kommande revideringen av Klimatkontrakt 2030 kunna vidareutveckla innehållet i kontraktet.

6.1. Governance

Utvecklingen inom governance för klimatomställning, både på lokal nivå och mellan lokal, nationell och även EU-nivå, är grundläggande för en bredare kraftsamling och effektivare systemförändringar. Det handlar om att koordinera och leda olika aktörer på olika nivåer i syfte att snabba på klimatomställningen och bromsa klimatförändringarna för att kunna bygga en hållbar framtid. Governance innebär att många aktörer på olika styrvivåer arbetar tillsammans för att gemensamt gå bortom det man som enskild aktör har direkt rådighet över för att förverkliga mål och mission. Det innebär ett systemskifte mot ett helhetstänkande inom offentlig förvaltning och en mer nätverksbaserad styrning. Governance syftar på processen och strukturen för att styra, leda och reglera en organisation, ett samhälle eller ett system. Det handlar om hur beslut tas, hur mandat och ansvar fördelas, och hur regler och riktlinjer upprätthålls och efterlevs. Det är en komplex process som involverar politiska, ekonomiska, tekniska och sociala aspekter som i sin tur kräver samarbete och engagemang från en bredd av samhällsaktörer.

Inför 2024 finns ett fortsatt stort utvecklingsbehov för en djupare förståelse för vad transformativ governance innebär och hur kommuner och städer kan arbeta med det i praktiken. Med erfarenheter och insikter från de första stegen kommer ett gemensamt analysstöd för klimatkontrakt att vidareutvecklas. Detta är ett arbete som måste ske i nära samarbete mellan Viable Cities, myndigheterna och kommuner. Arbetet kommer att samordnas av programkontoret som säkerställer ett förstärkt fokus på analys och uppföljning inom Arena Klimatkontrakt under 2024.

Mobiliseringen med hjälp av Klimatkontrakt 2030 har visat sig vara framgångsrikt och kommer fortsätta utvecklas för att ytterligare stärka, skala upp, bredda och snabba på omställningsarbetet. Det krävs en tydligare behovsorientering / prioritering och skarpare åtaganden från flera håll; från de nationella myndigheterna, från kommunerna och också kopplat till Viable cities roll / åtaganden.

Klimatkontraktet är ett nytt och innovativt verktyg för governance som bygger en långsiktig strategisk process från lokal till internationell nivå utifrån den gemensamma missionen om klimatneutrala och hållbara städer 2030.

6.2. Klimatinvesteringsplaner

En grundtes i missionsdriven innovation är att staten och offentliga organisationer på olika nivåer i samhället tar en aktiv roll i att samskapa och omforma marknader i samspel med näringslivet och andra samhällsaktörer som akademi och civilsamhälle.

Klimatinvesteringsplaner är en central del i arbetet med en utvecklad governance för missionen och under 2024 kraftsamlar vi inom Klimatinvesteringsplaner på flera områden; analyser och test om hur klimatinvesteringsplaner kan kopplas till ordinarie beslutsprocesser, inklusive färdplaner för klimatneutralitet på stadsnivå, analyser av nödvändiga klimatinvesteringar inom områden med stor påverkan på klimatutsläpp, exempelvis värme/kyla, mobilitet, mat osv, ekonomiska analyser av multipla nyttor av klimatomställning, exempelvis där klimatomställning kan bidra till såväl kostnadsbesparingar som kvantifierade nyttor som exempelvis ökad hälsa, fler arbetstillfällen, trygghet etc., hur hållbarhetsindikatorer kan införlivas mer systematiskt inom kommersiell förvaltning och kontraktshantering.

Under 2024 vidareutvecklas Viable Cities finansiella dashboard och införlivar investeringsplanssidan, finansiella indikatorerna och de finansieringsflöden som tillhandahålls av olika nationella myndigheter (se avsnitt 5.3). Funktionerna hos olika finansiella instrument kommer att kartläggas och ett antal lärcase startar där finansiella färdplaner tas fram. Dessutom kommer en utvecklad samverkan med investerare för att diskutera hur man mobiliserar privat finansiering för klimatneutrala städer.

Arbetet med Klimatinvesteringsplaner i Sverige hänger nära samman med vad som händer inom plattformen för genomförande av missionen om klimatneutrala städer på europeisk nivå, NetZeroCities.

6.3. Konkurrenskraft genom omställning

En stark mobilisering för omställning till klimatneutralitet kan ge förutsättningar för företag i Sverige att utveckla nya affärsstrategier, och helt nya marknader, som i sin tur ger konkurrenskraft genom att driva en omställning till ett klimatneutralt och hållbart samhälle. Detta är avgörande för Sveriges ambition att vara världens första fossilfria välfärdsland och vårt klimatpolitiska ramverk. Företagens roll i klimatomställningen är central, både som stora utsläppare av växthusgaser men också som leverantör av lösningar för klimatomställning och klimatanpassning.

Under 2024 kraftsamlar Viable Cities inom initiativet Klimatkonkurrenskraft för att tillsammans med en rad andra aktörer utforska vilka systemiska förändringar som kan accelerera samverkan kommun-näringsliv för att uppnå missionen klimatneutrala städer 2030 med ett gott liv för alla inom planetens gränser. Samverkan med de myndigheter som signerar Klimatkontraktet är i detta arbete centralt för att kunna driva policyförändringar. Initiativet är främst riktat mot de 23 städer som signerar Klimatkontrakt 2030, med målsättningen att skapa kunskap som kan användas i alla svenska kommuner.

Syftet är att tillsammans kraftsamla kring viktiga insatsområden kopplat till städernas omställningsresor där företagen mobiliseras och är systematiskt engagerade. En viktig del i arbetet är att stärka varandra i att möta de möjligheter och utmaningar som EUs satsning på bland annat "Fit for 55" innebär. Exempel på insatsområden är upphandling, kompetensförsörjning, näringslivsutveckling och etablering. I arbetet ingår att granska möjligheten att använda kommunala policydokument som upphandlingspolicy, näringslivsprogram och samt ägardirektiv för kommunala bolag för att driva utvecklingen. I arbetet samverkar Viable Cities även med näringslivsorienterade organisationer och initiativ på internationell, nationell och regional nivå där en viktig aspekt är en rättvis och inkluderande omställning.

6.4. Medborgarengagemang

Nuvarande samhällsutmaningar innebär att flera kriser sammanfaller med klimatkrisen. Det gäller bland annat pandemin, kriget i Ukraina, kriser vad gäller energi, mat, råvaror och kritiska mineraler, biodiversitet och demografi. Utmaningarna förstärks av att vi samtidigt upplever en demokratisk utveckling där en växande andel av befolkningen känner sig utanför.

Under 2024 att vidareutvecklas samarbetet mellan städer, myndigheter och andra aktörer för att skapa förutsättningar för medborgarengagemang i klimatomställningen. Inte minst genom utveckling av nya former av medborgarinvolvering i lokala klimatkontrakt och samspel med europeiska satsningar på området.

Under 2024 mobiliseras ett antal lärcase, tester och satsningar inom medborgardeltagande som syftar till att ge reellt inflytande till medborgarna för att snabba på klimatomställningen.

Detta ökar behovet av satsningar som syftar till inkludering och att sätta medborgarna i centrum för omställningen till klimatneutralt och hållbart samhälle, bland annat genom nya former för medborgarinvolvering (exv medborgarråd) och utveckling av attraktiva livsmiljöer (exv New European Bauhaus) och politik för gestaltad livsmiljö. Medborgarnas kunskap och expertis måste tas tillvara i de beslut

som påverkar deras liv, och dessa beslut måste förankras med det stora flertalet för att kunna leda till åtgärder och förändringar i den takt och omfattning som krävs.

6.5. Systemdemonstratorer

Systemdemonstratorer för klimatneutrala städer är ett strategiskt utvecklingsprojekt inom Klimatkontrakt 2030. Förväntan på systemdemonstratorerna är att de ska ha en väsentlig roll i städers förmåga att snabba på omställningen samt skapa hög synlighet och engagemang lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.

Satsningen har en tydlig inriktning mot missions-orienterad innovation, och betonar tydligt vikten av systemperspektiv i omställningsarbetet. En viktig del i insatsformen är ett portföljtänk, där flera åtgärder, initiativ och experiment tillsammans utgör en större helhet. Systemdemonstratorerna tar sin utgångspunkt i centrala områden i Klimatkontrakt 2030 och är tänkta att bidra till utveckling av kontraktet utifrån insikter från arbetet.

Viable Cities och myndigheterna åtar sig att bidra till att systemdemonstratorerna lyfts i viktiga sammanhang på nationell och internationell nivå samt att dra nytta av insikterna från systemdemonstratorerna i syfte att möjliggöra uppskalning. Samtliga kommuner inom Klimatkontrakt 2030 åtar sig att dra nytta av insikterna från systemdemonstratorerna i syfte att möjliggöra uppskalning.

6.6. Mission klimatneutrala städer 2030 internationellt

Under 2024 sker en fortsatt mobilisering och utveckling för att stärka kopplingen mellan det svenska och europeiska arbetet med missionen klimatneutrala städer 2030. Det sker inom en rad initiativ som involverar såväl städer, myndigheter som Viable Cities som program. Exempel är NetZeroCities (som är en plattform för genomförande av Cities Mission, med utvecklingsarbete kring bland annat Climate City Contract och Climate Investment plans), partnerskapet Driving Urban Transitions (med forsknings- och innovationsprojekt inriktade mot 15-minutersstaden, energipositiva stadsdelar och cirkulär urban ekonomi) samt CapaCITIES (som utvecklar nationella stödplattformar likt Viable Cities i fler europeiska länder).

New European Bauhaus-initiativet lanserades av EU-kommissionen i januari 2021, och kopplar samman EUs gröna giv med vår byggda miljö. I genomförandeplanen för Cities Mission pekar EU-kommissionen på att EUs Climate City Contract ska möjliggöra medverkande städer att integrera och stärka värden och principer i New European Bauhaus-initiativet i sina planer för klimatneutralitet. Arbetet kring New European Bauhaus sker i samverkan med Boverkets (Rådet för hållbara städer) regeringsuppdrag att samordna Sveriges medverkan i New European Bauhaus.

På ett liknande sätt som EU mobiliserar 112 städer sker ett samarbete i Urban Transitions Mission inom det globala initiativet Mission Innovation, där en första etapp avser att samla cirka 300 globala städer.

7. Gemensamt arbete kring uppföljning, utvärdering och uppdatering

Viable Cities och kommunen är överens om att genomföra en årlig uppföljning av kommunens resultat inom ramen för Klimatkontrakt 2030. Viable Cities tar fram underlag för en årlig uppföljning på kommunal och nationell nivå.

7.1. Viktigaste uppdateringar för kommunen

Den av kommunfullmäktige beslutade modellen för aktiverande styrning och ett program för ett klimatneutralt Umeå 2040³¹ har tydliggjort och förenklat koordinering, prioritering och samverkan inom kommunkoncernen och med externa aktörer – en förutsättning för att snabbt och effektivt lyckas med Umeås klimatomställning.

Arbetet tillsammans med Material Economics / McKinsey omkring samhällsekonomiska nettokostnadsanalyser av investeringar för hållbar tillväxt och välfärd är ett viktigt, stort steg framåt i Umeås omställningsresa och basen för det fortsatta scenariobaserade arbetssätt som kommunkoncernen och lokala aktörer fortsatt måste använda.

Inom EU missionen 100 klimatneutrala och smarta städer 2030 blev Umeå under 2023 en av tre svenska städer som beviljades medel för ett Pilot City Project – North star³². Projektet handlar om att tillsammans med RISE, Umeå kommunföretag och organisationer inom Umeå klimatfärdplan höja omställningsförmågan på en systemnivå genom lärande inom innovation och transformation, att överkomma omställningshinder som suboptimering och utveckla metoder och omställningsprototyper inom tre fokusområden.

Det första året med Umeå klimatfärdplan³³, där nu 53 engagerade företag, akademi och offentliga verksamheter gemensamt arbetar för Umeås klimatomställning har omfattat många viktiga aktiviteter, möten och utveckling av arbetssätt och organisation. Särskilt intressant har varit arbetssättet med leadgrupper där ett antal anslutna organisationer har tagit ett extra "lead"-ansvar för färdplanens

³¹ Planeringsdirektiv, budget och investeringar 2024 (umea.se)

³² <https://netzerocities.eu/umeas-pilot-city-activity-the-north-star/>

³³ <https://www.umea.se/klimatfardplan>

fokusområden och åtaganden. Det har resulterat i unikt välförankrad utveckling av uppföljning, årshjul, aktiviteter, kommunikationsinsatser etc.

Arbetet med att stärka Umeå som logistiknav i Arktis med bas i initiativet Northern Access³⁴ har varit viktigt under året. Northern Access möjliggör effektiva intermodala transporter till och från regionen liksom sömlösa logistiktjänster, miljövänliga transporter och hållbara etableringsmöjligheter. Lika viktigt är utvecklingen av satsningen Umeå Eco-Industrial Park³⁵ – ett världsledande centrum för grön innovation inom miljöteknik, återvinning och energi.

UMECOM³⁶ är Umeås medborgarverkstad där fler kan göra verklighet av sina idéer och involvera sig i Umeås hållbarhetsresa och klimatomställning. Genom att samlas, skapa och vara kreativa kan idé gå till genomförande för att göra Umeå roligare, bättre och hållbarare att bo och leva i. Inom UMECOM är det särskilt intressant med 2023 års satsning på att testa och utveckla Umeå together³⁷, en metod att samordna, genomföra och finansiera små, lokala initiativ genom community funding på plattformen Open Collective.

7.2. Mest angelägna erfarenheter att dela för kommunen

- UMECOM³⁸ Umeås medborgarverkstad är en modell för medborgar- och civilsamhällesengagemang, där en särskild satsning under 2023 har varit att testa och utveckla Umeå together³⁹, en metod att samordna, genomföra och finansiera små, lokala initiativ genom community funding på plattformen Open Collective.
- Arbetet med Umeå klimatfärdplan⁴⁰, där nu 53 engagerade företag, akademi och offentliga verksamheter gemensamt arbetar för Umeås klimatomställning: många viktiga aktiviteter, möten och utveckling av arbetssätt och organisation under färdplansarbetets första år.
- Utveckling tillsammans med Material Economics / McKinsey omkring nettokostnadsanalyser av investeringar för hållbar tillväxt och välfärd och scenarios för omställning.
- Utvecklingen av Umeå Eco-Industrial Park⁴¹ – ett världsledande centrum för grön innovation inom miljöteknik, återvinning och energi.

³⁴ <https://www.northernaccess.se/>

³⁵ <https://inab.umea.se/vad-vi-gor/projekt/umea-eco-industrial-park>

³⁶ <https://umecom.se/>

³⁷ <https://opencollective.com/umea-together>

³⁸ <https://umecom.se/>

³⁹ <https://opencollective.com/umea-together>

⁴⁰ <https://www.umea.se/klimatfardplan>

⁴¹ <https://inab.umea.se/vad-vi-gor/projekt/umea-eco-industrial-park>

- Utvecklingen av Umeå som logistiknav i Arktis bas med bas initiativet Northern Access⁴².

7.3. Viktigaste uppdateringar för Viable Cities

Under 2023 har Viable Cities arbete med att underlätta processen kring klimatkontrakt utvecklats. Viable Cities som program har också förberett en ny flerårig fas i programmet. Dessutom har ett betydande utvecklingsarbete skett kring klimatinvesteringsplaner och den nya insatsformen systemdemonstratorer har tagit nya steg. I det internationella samarbetet kring missionen har en process på EU-nivå kring klimatkontrakt etablerats och flera svenska städer har haft framgång i att bli delaktiga i arbetet med missionen om klimatneutrala städer med finansiering från Horisont Europa.

7.3.1 Processen kring klimatkontrakt

Under 2023 har arbetet gått vidare med att utveckla Viable Cities roll som underlättare av processen kring klimatkontraktet i samspel med de 23 städerna och 6 myndigheter som hittills är signatärer. Vidareutveckling har gjorts av plattform för snabbare lärande genom Viable Cities Transition Lab Forum, City Labs, Klimatfrukostar och en rad olika format för möten mellan städer och myndigheter och andra aktörer. Vidare har samspelet med de signerande myndigheterna utvecklats för att fördjupa processen med Klimatkontrakt 2030 ytterligare. Parallellt har arbetet fortsatt i de 23 städerna med att utveckla olika former av lokala klimatkontrakt som en del i att mobilisera lokala omställningsarenor med företag, offentlig verksamhet, akademi och forskningsinstitut och civilsamhälle. Mobiliseringen på EU-nivå med de 112 städer som är föregångare i missionen om klimatneutrala städer 2030 har också inneburit en process med att etablera klimatkontrakt där Viable Cities är delaktiga. Viable Cities ser ett ökat behov av att skapa synergier och arbeta med att utveckla stödet till lärande mellan städer och vidareutveckla gränssnitten mellan lokal, nationell och internationell nivå. Allt för att stärka den kollektiva förmågan till omställning.

7.3.2 Strategiskt arbete inför ny fas av programmet

Att på olika sätt skala upp relevanta satsningar för större effekt och snabbare takt i omställningen är en avgörande del i Viable Cities arbete framåt. Dessutom står det klart att det fortsatta arbetet behöver ske i en situation där multipla kriser sammanfaller med klimatkrisen. Under året har ett omfattande strategiarbete genomförts som förberedelse inför nästa fleråriga fas i programmet. Viable Cities har i oktober lämnat in en ansökan om att bli ett av programmen inom den nya missionsinriktade programformen Impact Innovation. Parallellt lämnas underlag in för nästa fas som strategiskt innovationsprogram där en utvärdering av programmets första sex år färdigställts. Viable Cities har också på olika sätt lämnat inspel till regeringens kommande klimatpolitiska handlingsplan, den kommande

⁴² <https://www.northernaccess.se/>

forsknings- och innovationspropositionen och och bidragit till SKRs beredning⁴³ om hur kommuner och regioner kan förbättra och intensifiera arbetet med klimatanpassning och minskad klimatpåverkan.

7.3.3 Strategiska insatser för uppskalning och acceleration

Som en del i arbetet med klimatkontrakt har ett fortsatt utvecklingsarbete med klimatinvesteringar för städers omställning skett både i Sverige och i det Europeiska samarbetet. Inom ramen för detta har också dialogen utvecklats med relevanta finansaktörer. Under året har även arbetet med digitalisering intensifierats och i november etablerades Urban Twin Transition Centre i samverkan med Viable Cities. Arbete har också inletts med att förbereda processer för ökat medborgarengagemang / -deltagande för att skapa metoder och insikter som kan användas av många städer. Under året har i samarbete med Viable Cities även en forskarskola för rättvis omställning i städer startats vid Linköping universitet. Lunds universitet har även, i samarbete med Viable Cities, lanserat en Massive Online Open Course, MOOC: Cities, Climate and Change: Pathways and Opportunities. Även arbetet kring storytelling och kommunikation för omställning har vidareutvecklats. Nästa steg i arbetet med att utveckla en ny insatsform, Systemdemonstratorer, har tagits med finansiering från Vinnova och Viable Cities av två systemdemonstratorer: CoAct i Lund som fokuserar både på hållbar mobilitet och energipositiv stadsdel, och SnabbSam i Stockholm som inriktas på en fossilfri stadskärna. Andra städer är angelägna om att kroka arm i dessa satsningar för att lära tillsammans. Femton förstudier har finansierats inom Viable Cities för att utforska hur vi kan ge än mer kraft till städernas omställning inom tre områden: medborgarengagemang, klimatinvesteringar och regional samverkan.

7.3.4 Internationella allianser kring missionen

Fortsatt arbete med mobilisering av städer och länder kring missionen, där Viable Cities är delaktiga sker på flera sätt (exv NetZeroCities, Driving Urban Transitions, CapaCITIES, Urban Transitions Mission). Under året publicerades en utvärdering beställd av EU-kommissionen av arbetet inom EU med de fem missionerna⁴⁴. Den drar bl a slutsatsen att missionen Climate-neutral and smart cities 2030 (Cities Mission) redan har åstadkommit en betydande mobilisering för snabbare klimatomställning i städer. Utvärderarna pekar på att inrättandet av Cities Mission var viktigt och lägligt för att ta itu med "implementeringsgapet" och de systemutmaningar som enskilda städers klimatarbete aldrig kan lösa på egen hand.

Viable Cities har fortsatt sitt arbete som en av många internationella partners i NetZeroCities för att underlätta omställningen i de 112 städer (varav sju svenska).

⁴³ Rättvis och hållbar omställning för klimatet - Förslag från SKR:s programberedning för hållbar omställning, SKR, september 2023

⁴⁴ Alasdair Reid et al. Study supporting the assessment of EU Missions and the review of mission areas - Mission areas review report. 10.2777/61143, Europeiska kommissionen, 2023

NetZeroCities har i dialog med EU-kommissionen utformat klimatkontrakt för städer i hela EU som verktyg för snabbare klimatomställning. Här är klimatinvesteringar en viktig del. Ambitionen är, liksom i Viable Cities arbete i övrigt, att lärdomar, metoder och verktyg ska komma till nytta för många fler städer i deras omställning. Inom ramen för NetZeroCities har svenska städer haft framgång och beviljats stöd i flera satsningar för att förstärka sitt arbete med klimatomställningen. Exempelvis har Malmö, Uppsala och Umeå fått stöd i satsningen Pilot Cities (totalt cirka 45 milj kr), och inom satsningen Twinning som inriktas på lärtpartners för omställning finns Luleå (som matchas med Umeå) och Lund bland de städer som har blivit utvalda och matchade med pilotstäder.

I det arbete som bedrivits i ett antal år på global nivå inom Climate Smart Cities Challenge, och som involverar en rad svenska aktörer, tas nya steg i att vidareutveckla arbetet. Det handlar bland annat om att sammankoppla de fyra systemdemonstratorerna inom initiativet med de två svenska liksom att verka för mobilisering av kapital. Samarbetet med UN-Habitat är centralt i detta och en dialog förs om bredare samverkan med UN-Habitat med utgångspunkt i städernas klimatomställning. Likaså har dialog inletts om ett bredare samarbete med Världsnaturfonden WWF kring städernas klimatomställning i Sverige såväl som internationellt.

7.4. Viktigaste uppdateringar för myndigheterna

Inom Klimatkontrakt 2030 har myndigheterna under 2023 arbetat gemensamt med fyra innovationsprocesser. Inom Smart policyutveckling har fem utmaningar identifierats för policylab. I två städer testas Systemdemonstratorer för klimatneutrala städer. En metod för lokal portföljanalys har testats och skalas upp. En fördjupad analys kring Klimatkontrakt som modell för utvecklad governance har genomförts.

7.4.1 Smart policyutveckling

Under 2023 genomfördes flera gemensamma workshops med klimatkontraktskommuner och klimatkontraktsmyndigheter, för att påbörja utvecklingen av mer ändamålsenliga regelverk och andra styrmedel. Fem utmaningsområden identifierades och dessa kartlades och utreddes vidare med mål att fatta beslut om uppstart av flera så kallade policylab inom ett eller flera av de identifierade områdena. Representanter från myndigheterna arbetade vidare mellan workshopparna med att bearbeta data som kom fram och planerade för kommande arbete. Allt arbete skedde under utforskande och lärande former med alla inblandade.

7.4.2 Systemdemonstratorer

Under 2023 har satsningen på Systemdemonstratorer för klimatneutrala städer fortsatt. Utlysningen Systemdemonstratorer för klimatneutrala städer – Planeringsfas genomfördes, och två städer beviljades stöd. Utlysningen kommer under 2024 sömlöst att följas av utlysningen Systemdemonstratorer för klimatneutrala städer – Genomförandefas, vilken endast kommer vara öppen för samma två städer som beviljats stöd i Systemdemonstratorer för klimatneutrala städer – Planeringsfas.

7.4.3 Lokala portföljanalyser

Under 2023 har myndigheterna fortsatt att utveckla en metod för portföljanalys av myndigheternas samlade finansiering till städer. Metoden har under året testats i dialog med fem av kommunerna. Syftet har under året varit att undersöka och identifiera användningsområden i kommunerna, samt för att möjliggöra för en uppskalning till samtliga 23 kommuner. Årets arbete och genomfört test presenterades och vidareutvecklades gemensamt under Transition Lab Forum i Kristianstad under hösten.

7.4.4 Stärkt myndighetssamverkan

Under 2023 har myndigheterna inom Rådet för hållbara städer beviljats medel från det nationella programmet inom Europeiska regionalfonden (Eruf) för att utveckla en mer operativ myndighetsgemensam samverkansplattform. Samverkansplattformen har fått namnet Svensk modell för hållbar urban utveckling. Syftet är att kraftsamla kring myndigheternas mer operativa arbete och utveckla ett samordnat och gemensamt arbete för att stärka kommunernas innovationsförmåga. För att öka synergierna och lärandet mellan flera av myndigheternas närliggande uppdrag och initiativ beslutade Rådet för hållbara städer att under 2023 se över hur Rådet kan stärkas i sin roll som strategiskt forum och utgöra ett ramverk för den operativa samverkansplattformen Svensk modell för urban hållbar utveckling och Klimatkontrakt 2030 som en gemensam innovations- och testlabb för de 23 städerna och myndigheterna samt ytterligare andra identifierade närliggande initiativ.

7.4.5 Klimatkontrakt som governancemodell

Utvecklingen inom governance för klimatomställning, både på lokal nivå och mellan lokal, nationell och även EU nivå, utgör grundläggande förutsättningar för bredare kraftsamling och effektivare systemförändringar. Under 2023 riktade myndighetssamverkan, med Vinnovas analysstöd, ett särskilt fokus på governancefrågorna. I nära samarbete med Viable Cities och med aktiv medverkan av både myndigheterna och städerna, genomfördes ett strategiskt analysprojekt "Klimatomställning av städer – en svensk modell för att öka takten i omställning." Utifrån de praktiska erfarenheterna under de senaste två decennierna, har begreppet "governance" för klimatomställning kunnat tas fram ur ett operativt perspektiv. Governance används när en myndighet behöver gå bortom det man har direkt

rådighet över för att förverkliga ett mål, vilket också innebär systemskiften att gå från stuprörsbaserad verksamhet till helhetstänkande inom offentlig förvaltning. I governance samverkar myndigheten med näringsliv, civilsamhälle och akademi.

9. Kontraktet

Parterna är överens om att dessa gemensamma åtaganden, såsom de formuleras ovan, ska gälla för 2024. Den första versionen av Klimatkontrakt 2030 signerades 2020, den andra 2021 och den tredje 2022. Klimatkontraktet ska uppdateras och förnyas inför varje nytt år.

Klimatkontrakt 2030

Mellan Umeå kommun, myndigheterna
Energimyndigheten, Vinnova, Formas, Tillväxtverket,
Trafikverket, Naturvårdsverket samt Viable Cities.

Stockholm 2023-12-08 Parterna är överens om att dessa gemensamma åtaganden, såsom de formuleras ovan, ska gälla för 2024. Den första versionen av Klimatkontrakt 2030 signerades 2020, den andra 2021 och den tredje 2022. Klimatkontraktet ska uppdateras och förnyas inför varje nytt år.

Hans Lindberg

Kommunstyrelsens ordförande,
Umeå kommun

Olga Kordas

Programchef,
Viable Cities

Robert Andrén

Generaldirektör,
Energimyndigheten

Darja Isaksson

Generaldirektör,
Vinnova

Johan Kuylenstierna

Generaldirektör,
Formas

Elisabeth Backteman

Generaldirektör,
Tillväxtverket

Roberto Maiorana

Generaldirektör,
Trafikverket

Björn Risinger

Generaldirektör,
Naturvårdsverket

Bilaga 1 – Länkar till dokument

Nedan finns länkar till de mest relevanta dokumenten i relation till Klimatkontrakt 2030 för Umeå kommun.

- [Klimatkontrakt 2030 Umeå ver 2020](#)
- [Klimatkontrakt 2030 Umeå ver 2021](#)
- [Klimatkontrakt 2030 Umeå ver 2022](#)
- [Umeås lokala miljömål 2020 \(2020\)](#)
- [Program för ett klimatneutralt Umeå 2040, aktiverande styrning \(2023\)](#)
- [Åtgärdsprogram för Umeå kommuns miljömål 2022-2025 \(umea.se\)](#)
- [Översiktsplan för Umeå kommun \(2018\)](#)
- [Umeå klimatfärdplan](#)
- [UMECOM](#)
- [Umeå together](#)
- [Northern access](#)
- [Umeå eco-industrial park](#)